

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Głównym celem projektu jest przedstawienie krytycznych interpretacji neoliberalnego kapitalizmu rozwijanych we współczesnym protestanckim nauczaniu społecznym oraz ocena ich wpływu na współczesną debatę polityczno-społeczną w skali globalnej, zwłaszcza w świetle diagnozy głębokich przemianach, przed którymi stoi świat.

Pierwotną inspiracją do podjęcia badań zamierzonych w projekcie jest rosnąca rozbieżność pomiędzy stereotypowym przekonaniem o współzależności protestanckiej tradycji teologicznej i kapitalizmu a formułowaną coraz częściej na łonie różnych wspólnot protestanckich ostrą krytyką porządku kapitalistycznego. Rozbieżność ta niejednokrotnie prowadzi do nadmiernych uogólnień i w konsekwencji dostarcza fałszywego, albo przynajmniej niepełnego obrazu relacji między sferą religijną (wyznaniową), polityczną i społeczną. Ponadto, społeczne koncepcje wypracowane przez teologów protestanckich w wielu wypadkach zaskakują świeżością myśli, nawet jeżeli niekiedy brzmią wręcz rewolucyjnie. Są też świadectwem refleksji prowadzonej w świetle głównych zasad teologii protestanckiej w różnych miejscach świata, w odmiennych kulturach, systemach politycznych i ekonomicznych. W konsekwencji ich przedstawienie pomaga odsłonić doświadczenia innych społeczeństw, które jednakże opisane są zrozumiałymi kategoriami i pojęciami.

Interpretacja protestanckiej krytyki kapitalizmu jest w zamierzeniu dążeniem do stworzenia pewnej metakrytyki, polegającej na zebraniu, porównaniu i ocenie licznych źródeł, w których formułowane jest krytyczne stanowisko Kościołów protestanckich wobec dominującego porządku społeczno-ekonomicznego. Podejścia te nie są jednak szerzej znane poza wybranymi kontekstami, zachodzi więc tu pewna luka poznawcza pomijająca istotne głosy w debacie nad kondycją współczesności. O słabej ich recepcji decydują nie tylko pewne obiektywne czynniki jak pozycja protestantyzmu w danym kraju czy też procesy sekularyzacyjne coraz bardziej ograniczające wpływ dyskursu teologicznego, ale też czynnik metodologiczny – brak pewnego kompendium, które ułatwiałoby dostęp do treści zawartych w licznych dokumentach kościelnych i wyznaniowych oraz interpretacjach teologicznych.

Badania nad problematyką obejmują bardzo szeroki zakres materiału, który można skategoryzować w czterech głównych etapach. Pierwszy odnosi się do historii protestanckiej nauki społecznej, począwszy od Reformacji, ale ze szczególnym uwzględnieniem krytyki kapitalizmu rozwijanej przez nią od końca XIX wieku. Drugi etap obejmuje współczesne główne kierunki protestanckiej koncepcji społeczeństwa, z zaznaczeniem wszystkich różnic międzywyznaniowych. Trzeci, kluczowy dla projektu wymiar, dotyczy aktualnych, często zaledwie kilkuletnich dokumentów i interpretacji, które zawierają mniej lub bardziej kategorię krytykę porządku kapitalistycznego. Czwarty etap, stanowiący uzupełnienie trzeciego, będzie nakreślał różnice między poszczególnymi tradycjami teologicznymi, przede wszystkim pomiędzy ogólnie pojętymi Kościołami historycznymi a ewangelikalizmem.

Planowane badania będą pierwszymi, które dokonają systematyki i interpretacji protestanckiej krytyki kapitalizmu, szczególnie, że często odnoszą się do tekstów i dokumentów, które wciąż znajdują się w stadium recepcji. Ponadto, projekt w bardzo szerokim stopniu wpisuje się w dążenia do podejmowania badań interdyscyplinarnych, wykorzystując metodologię i nomenklaturę kilku dyscyplin naukowych, jak teologia, socjologia, aksjologia, politologia, polityka społeczna, ekonomia czy historia, posiada również cel wykraczający poza skonstruowanie jakiejś teoretycznej konstrukcji, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że może być wykorzystany w perspektywie pastoralnej. Ostatecznie więc można powiedzieć, że systematyka protestanckiej krytyki kapitalizmu dostarczyłaby narzędzia użytecznego dla teologów i pastoralistów, politologów i polityków, socjologów i ludzi zaangażowanych w instytucje społeczeństwa obywatelskiego, wreszcie dla ekumenistów.